

Phát triển năng lực nói – nghe trong môn Tiếng Việt cho học sinh lớp một ở huyện Tân Hồng, tỉnh Đồng Tháp thông qua hoạt động đóng vai

Nguyễn Diễm Phương*, Trần Hoàng Anh**

*Học viên cao học, Trường Đại học Đồng Tháp

**TS. Trường Đại học Đồng Tháp, Tác giả liên hệ

Received: 8/10/2024; Accepted: 15/10/2024; Published: 21/10/2024

Abstract: The article focuses on researching the development of speaking and listening skills in Vietnamese for first-grade students in Tan Hong district, Dong Thap province through role-playing activities. This is an effective method to help students develop their speaking and listening abilities comprehensively. The article contributes to improving the quality of teaching Vietnamese in general and developing speaking and listening capacity for grade one students in particular.

Keywords: First grade student, role-playing activities, speaking -listening competencies, Vietnamese I

1. Đặt vấn đề

Trong dạy học môn Tiếng Việt, các năng lực (NL) nghe, nói, đọc, viết có vai trò vô cùng quan trọng trong việc hoàn thiện dần NL ngôn ngữ của học sinh (HS). Xét về tần số xuất hiện, thì cặp hoạt động nói - nghe diễn ra liên tục và đậm đặc hơn. Tuy nhiên, HS, đặc biệt là HS lớp Một, vẫn còn nhiều hạn chế khi trình bày ý kiến của mình. Điều này đặt ra thách thức cho giáo viên (GV) trong việc tìm kiếm và lựa chọn những phương pháp giảng dạy hiệu quả, giúp cho HS diễn đạt ý kiến của mình một cách rõ ràng, tự tin, mạch lạc. Phát triển NL (PTNL) nói – nghe trong môn Tiếng Việt thông qua hoạt động đóng vai (HĐĐV) là một phương pháp giảng dạy hiệu quả, đặc biệt đối với học sinh (HS) lớp Một.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm NL nói – nghe

Nói – nghe là NL được hình thành ngay từ ban đầu, làm cơ sở để HS hình thành và phát triển tốt các NL còn lại. “NL nói – nghe là khả năng sử dụng ngôn ngữ một cách hiệu quả trong giao tiếp, bao gồm việc tiếp nhận thông tin qua việc nghe và khả năng diễn đạt ý tưởng một cách rõ ràng, mạch lạc. Nó không chỉ phản ánh khả năng ngôn ngữ mà còn liên quan đến thái độ, sự tự tin và kỹ năng tương tác xã hội của cá nhân.” [2].

Có thể nói, NL nói - nghe là sự kết hợp giữa khả năng diễn đạt (nói) và khả năng lắng nghe hiểu (nghe), giúp HS giao tiếp hiệu quả trong các tình huống xã hội và học tập.

2.2. Dạy học theo định hướng PTNL nói – nghe

Dạy học theo định hướng PTNL là một phương

pháp giáo dục hướng tới mục tiêu giúp HS phát triển các NL và kỹ năng cần thiết để thành công trong học tập cũng như trong giao tiếp hằng ngày. Theo Nguyễn Thiện Giáp: “NL nói – nghe là khả năng tiếp nhận, xử lý và truyền đạt thông tin bằng ngôn ngữ, bao gồm khả năng nghe hiểu thông điệp từ người khác và khả năng diễn đạt ý tưởng, cảm xúc một cách rõ ràng, mạch lạc, phù hợp với ngữ cảnh giao tiếp.” [3].

Các yếu tố quan trọng trong dạy học theo định hướng PTNL nói – nghe gồm: Phát triển kỹ năng nói – nghe, tích hợp các hoạt động thực hành, đánh giá NL nói – nghe. Sự kết hợp giữa các yếu tố này không chỉ đảm bảo HS phát triển toàn diện NL ngôn ngữ mà còn chuẩn bị cho HS khả năng giao tiếp và tương tác hiệu quả trong nhiều tình huống thực tiễn. Người học thông qua các hoạt động học tập tích cực, sáng tạo dưới sự tổ chức, hướng dẫn và hỗ trợ của GV nhằm hướng đến mục tiêu PTNL và phẩm chất.

Như vậy, dạy học theo định hướng PTNL nói – nghe sẽ giúp HS nâng cao kết quả học tập, hình thành NL nói – nghe một cách bền vững. Đồng thời, HS sẽ say mê học tập, khơi dậy được nội lực vốn có của HS trong việc xử lý các tình huống trong thực tế một cách hiệu quả nhất.

2.3. Biện pháp PTNL nói – nghe trong môn Tiếng Việt cho HS lớp Một thông qua hoạt động đóng vai (HĐĐV)

2.3.1. Mục đích: PTNL nói – nghe thông qua HĐĐV là một phương pháp giảng dạy hiệu quả, đặc biệt đối với HS tiểu học. Phương pháp này không chỉ giúp HS cải thiện các kỹ năng giao tiếp cơ bản mà còn thúc đẩy tư duy sáng tạo, khả năng giải quyết vấn đề

và hợp tác trong các tình huống giao tiếp đa dạng. Trong quá trình đóng vai, khuyến khích HS lắng nghe kỹ lưỡng các câu thoại của bạn mình và phản hồi một cách tự nhiên, giúp HS phát triển khả năng nghe hiểu và phản xạ ngôn ngữ.

PTNL nói – nghe thông qua (HĐĐV) mang đến trải nghiệm thực tế cho HS, giúp HS học qua hành động và trải nghiệm thực tế thay vì chỉ học qua lý thuyết. Điều này làm tăng sự hứng thú và chủ động của HS trong học tập.

2.3.2. Quy trình thực hiện của HĐĐV

Bước 1: Chuẩn bị câu chuyện hoặc tình huống liên quan đến chủ đề bài học, cuộc sống của HS.

Bước 2: Thảo luận phân vai

Bước 3: Tiến hành đóng vai

Bước 4: Nhận xét và đánh giá

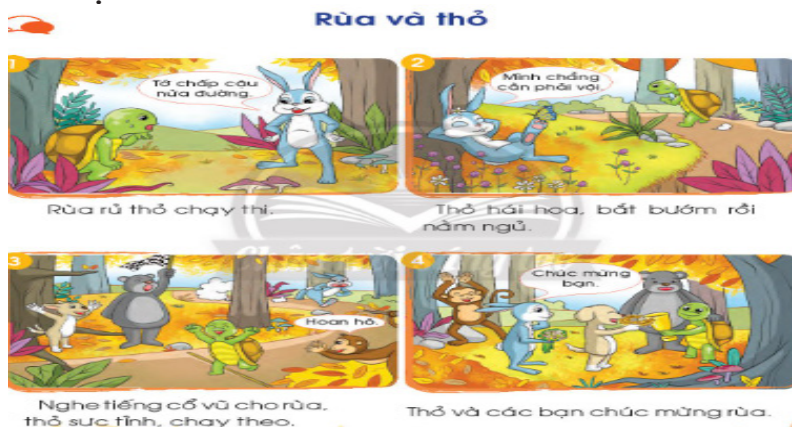
Việc tuân thủ các bước này giúp HĐĐV diễn ra hiệu quả, đồng thời tạo điều kiện cho HS phát triển kỹ năng nói – nghe và tự tin trong giao tiếp.

2.3.3. Ý nghĩa: PTNL nói – nghe trong môn Tiếng Việt thông qua HĐĐV là một phương pháp hiệu quả để giúp HS lớp Một phát triển toàn diện NL nói – nghe. Đây là cơ hội để HS phát triển ngôn ngữ; rèn luyện khả năng lắng nghe và phản hồi. Điều này khuyến khích HS hứng thú hơn với việc học cũng như tự tin trong giao tiếp.

3.3.4. Một số ví dụ về PTNL nói nghe trong môn Tiếng Việt cho HS lớp Một thông qua HĐĐV

Chúng tôi giới thiệu một số ví dụ nhằm PTNL nói – nghe thông qua HĐĐV theo các chủ đề “Thể thao” và chủ đề “Những bông hoa nhỏ” của sách Tiếng Việt 1, bộ Chân trời sáng tạo cho HS lớp Một, huyện Tân Hồng, tỉnh Đồng Tháp.

Ví dụ 1: Chủ đề 7: Thể thao

Bước 1: Chuẩn bị cho câu chuyện “Rùa và thỏ”: GV chuẩn bị các vật dụng giả định minh họa cho nhân vật Rùa và thỏ. Chia lớp thành các nhóm nhỏ từ 2-3 HS, mỗi nhóm sẽ được giao vai diễn: một bạn

đóng vai Rùa, một bạn đóng vai Thỏ và một bạn khác sẽ đóng vai một số muôn thú trong rừng.

Bước 2: Thảo luận phân vai: Câu chuyện được diễn ra trong một khu rừng. Vào một buổi sáng, Thỏ thấy Rùa tập chạy thì liền chế giễu. Rùa bảo: “Tôi với anh thi chạy, xem ai nhanh hơn!”. Rùa biết mình chậm, nên đã cố gắng hết sức để chạy. Còn thỏ biết mình nhanh nhẹn, nên đã chủ quan. Trên đường đua, thỏ vừa hái hoa đuổi bướm quên cả việc thi. Khi Rùa sắp đến đích thì Thỏ chợt giật mình lao như tên bắn, nhưng không còn kịp nữa rồi. Rùa đã về đích trước. Tuy Thỏ xấu hổ nhưng đã cùng các bạn chúc mừng chiến thắng của Rùa.

GV có thể gợi ý HS đóng vai Thỏ có thể nói: “Tôi chạy rất nhanh, Rùa làm sao thắng được tôi!”, còn HS đóng vai Rùa sẽ nói: “Chậm nhưng chắc, cứ chờ xem!”. HS đóng vai Thỏ có thể diễn tả sự bất ngờ và thất vọng: “Không thể nào, sao Rùa lại thắng được mình?”, HS đóng vai Rùa thì vui vẻ và nói: “Chậm mà chắc!”.

Bước 3: Tiến hành đóng vai: HS sẽ thay nhau đóng Thỏ và Rùa. Cả hai sẽ thực hiện cuộc đối thoại giao tiếp theo tình huống. GV quan sát và hỗ trợ nếu cần thiết, nhắc nhở HS sử dụng ngôn ngữ phù hợp và lịch sự. Sau khi một nhóm HS hoàn thành, GV sẽ thay đổi vai trò để các HS khác cũng có cơ hội thực hành đóng vai.

Sau khi mỗi nhóm trình diễn xong, GV sẽ hỏi: “Câu chuyện diễn ra ở đâu?”, “Các em nghĩ tại sao Rùa lại thắng cuộc đua?”, “Chúng ta học được gì từ Rùa và Thỏ?”. HS lắng nghe và chia sẻ quan điểm của mình, từ đó phát triển kỹ năng nghe hiểu và phản hồi.

Bước 4: Nhận xét và đánh giá:

Sau khi HĐĐV kết thúc, GV cùng HS thảo luận và đưa ra nhận xét về cách thức giao tiếp, lắng nghe của các nhóm. GV khen ngợi những bạn có sự tiến bộ trong việc sử dụng câu từ và lắng nghe bạn bè. GV có thể đưa ra những gợi ý để HS cải thiện khả năng giao tiếp như phát âm rõ ràng hơn, dùng từ ngữ lịch sự hoặc mở rộng câu trả lời. Qua đó, GV rút ra nội dung của câu chuyện “Rùa và Thỏ” dạy chúng ta rằng, dù có

nhanh hay chậm, điều quan trọng là phải kiên trì và không tự mãn. Chậm nhưng chắc chắn sẽ giúp chúng ta đạt được mục tiêu.

Ví dụ 2: Chủ đề 21: Những bông hoa nhỏ

Bước 1: Chuẩn bị cho câu chuyện: “Câu chuyện về chú trống choai”: GV chuẩn bị các vật dụng giả định minh họa cho Trống choai, bác gà trống, thần mặt trời và một số con vật như: ngan, ngỗng, vịt. Chia lớp thành các nhóm nhỏ từ 5-6 HS, mỗi nhóm sẽ được giao vai diễn: một bạn đóng vai Trống choai, một bạn đóng vai bác gà trống, một bạn đóng vai thần mặt trời và các bạn khác sẽ đóng vai ngan, ngỗng, vịt và một số con vật khác.

Bước 2: Giới thiệu HĐĐV: GV giới thiệu câu chuyện được diễn ra ở một trang trại, ở đây có chú Trống choai muốn học bác gà trống gáy, mặc dù đã cố gắng nhưng chú vẫn chưa gáy được. Tuy bị các con vật khác chế giễu nhưng chú vẫn không nản chí, ngày nào cũng dậy sớm luyện tập. Một hôm, đã đến giờ mặt trời chiếu sáng nhưng khắp nơi vẫn tối đen, các con vật vô cùng lo lắng. Trống choai vội chạy đến nhà tìm bác gà trống và gọi “Bác ơi...!”. Bác gà trống thều thào đáp: “Bác mệt quá... không dậy được, cháu giúp bác nhé!”. Trống choai đồng ý, vội nhảy lên bờ rào cất tiếng gáy: ồ...ồ...ồ... Nhưng thần mặt trời vẫn ngủ say. Sau nhiều lần cố gắng, chú hít một hơi thật sâu, vươn mình gáy một tiếng thật to và dài: ồ...ồ...ồ... Tiếng gáy đã đánh thức được thần mặt trời, các con vật reo hò cảm ơn Trống choai. Kể từ đó, cứ mỗi buổi sáng Trống choai cùng bác gà trống gáy gọi mặt trời dậy.

GV có thể gợi ý HS đóng vai Trống choai có thể nói với giọng khỏe khoắn, năng động; còn HS đóng vai bác gà trống có thể nói chậm với giọng thều thào.

Bước 3: Tiến hành đóng vai: HS sẽ thay nhau đóng vai chú Trống choai và bác gà trống. Cả hai sẽ thực hiện cuộc đối thoại giao tiếp theo tình huống. GV quan sát và hỗ trợ nếu cần thiết, nhắc nhở HS sử dụng ngôn ngữ phù hợp và lịch sự. Sau khi một nhóm HS hoàn thành, GV sẽ thay đổi vai trò để các HS khác

cũng có cơ hội thực hành đóng vai.

Sau khi mỗi nhóm trình diễn xong, GV sẽ hỏi: “Trống choai muốn học điều gì từ bác gà trống?”, “Khi bị chế giễu, Trống choai có từ bỏ việc tập gáy không?”, “Chuyện gì đã xảy ra?”, “Vì sao các con vật khen ngợi trống choai?”. “Từ đó, mỗi ngày Trống choai đều làm gì?”, “Chúng ta học được gì từ chú Trống choai?”. HS lắng nghe và chia sẻ quan điểm của mình, từ đó phát triển kỹ năng nghe hiểu và phản hồi.

Bước 4: Nhận xét và đánh giá: Sau khi HĐĐV kết thúc, GV cùng HS thảo luận và đưa ra nhận xét về cách thức giao tiếp, lắng nghe của các nhóm. GV khen ngợi những bạn có sự tiến bộ trong việc sử dụng câu từ và lắng nghe bạn bè. GV có thể đưa ra những gợi ý để HS cải thiện khả năng giao tiếp như phát âm rõ ràng hơn, dùng từ ngữ lịch sự hoặc mở rộng câu trả lời. Qua đó, GV rút ra nội dung của câu chuyện “Câu chuyện về chú trống choai” dạy chúng ta rằng, phải kiên trì tập luyện sẽ thành công như chú Trống choai.

3. Kết luận

PTNL nói – nghe trong môn Tiếng Việt cho HS lớp Một thông qua HĐĐV là một phương pháp dạy học tích cực, sáng tạo. Qua HĐĐV vào các tình huống thực tế hoặc giả định có xoay quanh đến chủ đề trong tuần giúp các em trải nghiệm thực tế thay vì chỉ học qua lý thuyết. Điều này làm tăng sự hứng thú, thúc đẩy sáng tạo và tự tin, chủ động hợp tác của HS trong học tập. Đồng thời, các em cũng phát triển kỹ năng lắng nghe, phản hồi và ứng xử linh hoạt trong giao tiếp. Ngoài ra, phương pháp này còn góp phần rèn luyện thái độ giao tiếp có văn hóa, phát triển tư duy xã hội.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục & Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*, Công Thông tin điện tử Bộ Giáo dục và Đào tạo.
2. Đỗ Ngọc Thống (2015), *Xây dựng chương trình giáo dục phổ thông theo hướng tiếp cận NL*, Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.
3. Nguyễn Thiện Giáp (2005), *NL nói – nghe trong chương trình giáo dục Tiếng Việt ở tiểu học*, Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.
4. Nguyễn Quang Uẩn & cs (2006), *Giáo trình Tâm lý học đại cương*, Nhà xuất bản Đại học sư phạm.
5. Nguyễn Văn Định (2016), *PTNL nói – nghe cho HS tiểu học trong dạy học Tiếng Việt*, Nhà xuất bản Đại học Sư phạm Hà Nội.
6. Nguyễn Hữu Hợp (2016), *Hướng dẫn dạy học theo định hướng PTNL HS tiểu học*, Nhà xuất bản Đại học Quốc gia Hà Nội.